

Reseberättelse COMCOL/ICFA preconference 30/6 - 2/7 i Bassano del Grappa och ICOM general conference 3- 9/7 2016 i Milano.

Lars Holstein/Västerbottens museum

Den 29/6 reste en fem personer stark delegation från Västerbottens museum i Umeå till Bassano del Grappa i Italien för att delta i COMCOLs och ICFA:s gemensamma preconference på temat "Art Collecting and the sense of place". Det var Nina Kurdve, Helena Magnusson, Suzanne Steneberg, Åsa Stenström samt undertecknad. Vårt syfte med resan var att förstärka och utöka museets internationella nätverk, samla intryck och idéer för vår fortsatta verksamhet och projektplanering.

Bassano är en tidigmedeltida stad med drygt 40 000 invånare vid foten av Monte Grappa och Alperna i norra delen av regionen Venetien. Trakten var en strategisk krigsskådeplats under Napoleonkrigen och Första Världskriget. Vid den gamla träbron över floden Brenta ligger ett litet privat museum som skildrar det italienska alpinistjägerregementet. Nina, Åsa och undertecknad besökte museet, som vi först trodde skulle kunna vara ett alpint idrottsmuseum, under vår lediga eftermiddag innan förkonferensen tog fart. Men utställningarna hyllar lokala officerare och kända soldater som deltagit i kolonialkrigen, första världskriget, Mussolinis fascistiska trupper såväl som någon enstaka partisan utan någon problematisering av historieskrivningen. Det kan vara en nyttig erfarenhet för oss att ha sett detta då vi ska ta över Västerbottens regementes museums samlingar och förväntas skildra militärhistoria i större utsträckning än hittills.

Förkonferensen startade på kvällen den 30/6 i Museo Civico Bassano.

Det museet är ett av de äldsta i regionen Veneto, grundat under 1800-talets första hälft i ett f.d. kloster. Det har stora samlingar av naturalier, bibliotekssamlingar, arkiv och inte minst konst.

Förkonferensen inleddes officiellt med två keynote speeches. Det första av professor Giuliana Ericani, tidigare museichef i Bassano. Hon inledde allmänt om kulturlandskapets olika dimensioner: socialt, geografiskt, ekologiskt, ekonomiskt, historiskt och om landskapet som utgångspunkt för regional och lokal identitet och som inspirationskälla för konstnärer. Fokus i anförandet kom sedan att ligga på museernas konstsamlingar och enskilda konstnärers verk som sådana som utgångspunkt för skapandet av regional och lokal identitet.

Det andra föredraget hölls av Åsa Stenström, Västerbottens museum, som fokuserade på dialog och växelverkan mellan museet, publiken, regioninvånare, myndigheter, företag och ideella krafter i museets minnesinsamling, samlingsutveckling och kulturmiljövård i vår region med också goda exempel från andra regioner i Sverige.

Efter att Giuliana Ericani guidat oss genom Museo Civicos stora konstsamling gick vi till Palazzo Sturm som inrymmer ett porslins- och keramikmuseum och museet över Remondinis tryckeri.

Vid den efterföljande middagen fick vi bl.a. tillfällen att diskutera ideer till utbyte av utställningar med slovenska och tyska museer.

Sedan följde två dagars exkursion runt norra Venetien i raskt tempo i stark hetta. Besöksmålen visade spännvidden i den italienska kulturarvssektorn; statliga och kommunala museer, katolska kyrkan, stiftelser, företag och privatpersoners samlingar.

Första dagen besökte vi *Museo Civico i Asolo*, *Villa Barbaro i Maser* (en UNESCO World Heritage site ägd och bebodd av en privat familj med vissa delar öppna för allmänheten. Villan är ritad av Palladio på 1500-talet och har fresker av Paolo Veronese och stukkturer av Allesandro Vittoria), *Gipsoteca Canoviana i Possagno* (ett stiftelseägt museum över skulptören Antonio Canova född 1766 i Possagno men som hade sin stora karriär i Venedig och Rom), *Villa Emo i Fanzolo* (en UNESCO World Heritage site ägd av en bank. Ritad av Palladio på 1500-talet och med fresker av Zelotti), *Domen i Castelfranco* (med "den tronande madonnan" av den lokale renässansmästaren Giorgione och med ett stort antal konstverk i sakristian ägda av katolska kyrkan) samt *Museo Casa de Giorgione i Castelfranco*.

Giuliana Ericanis, de lokala guidernas berättelser samt informationen tillgänglig i utställningarna kom i stort sett helt att handla om konstnärernas personligheter och deras verk. Den sociala, ekonomiska och geografiska kontexten i kulturlandskapet föll bort och det fanns inte tillfälle till reflektion och diskussion om det vi sett i samband med besöken.

Jag undrar varför det finns en blomstrande keramisk industri i Bassano? Är leran i omgivningarna speciellt lämplig eller beror det helt på lokal know-how, skickliga designers och företagsamhet? Varför fanns det en tidig papperstillverkning i Bassano och en stor tryckeriverksamhet under 1700-talet som var välkänd för sina alster över större delen av Europa? Var det stora linodlingar i trakten som gav råvara till lumppapper? Eller berodde det på handelsvägarnas sträckningar? Eller hänger det helt på en genial illustratör som var fenomenal på distribution och marknadsföring? Godsherrarna på Villa Barbaro har traditionellt försörjt sig på vinodling och Villa Emo på jordbruk. Men hur stora ägor krävdes det? hur många livegna bondefamiljer och dagsverkare? Hur bodde, åt och levde dessa människor som försörjde godsherrarna, deras familjer och följe? Men det är frågor som vi kanske inte heller får svar på när vi besöker Skokloster, Läckö slott eller Glimmingehus i Sverige.

I Museo Casa de Giorgione fanns en liten föremålsutställning som försökte sätta in Giorgione i en samtida kontext men den fick vi inte tid att studera.

Min främsta behållning från den första exkursionsdagen var Museo Civico Asolo som förutom arkeologiska fynd och en rik samling av verk av manliga konstnärer också ordentligt lyfte fram två framstående kvinnors öden med anknytning till trakten: Dels den av Republiken Venedig 1489 detroniserade drottningen av Cypern, Caterina Cornaro, som fick Asolo i förläning som kompensation. Dels skådespelerskan Eleonora Duse som i slutet av 1800-talet tävlade med Sarah Bernhardt om popularitet på världens scener.

Den andra exkursiondagen, lördagen den 2/7, tillbringades i Padua där vi fick besöka *Museo Civico Padova med Sala del Romanini* och dessutom se Giottos fantastiska fresker i *Cappella degli Scrovegni*. Innan besöket i Scrovegni-kapellet fick vi först tillbringa ett antal minuter i en klimatiseringssluss så att vi fick "ånga av" oss. Samtidigt fick vi se en film som förberedde oss för besöket. Inne i kapellet fick vi bara vistas i 15 minuter för att inte luftfuktigheten skulle stiga för mycket. Vi besökare fick röra oss på en plattform uppbyggd ovanför originalgolvet.

På eftermiddagen besökte vi *Museo del Precinema* som visar den spännande samlingen av *laterna magicas* och bilder i olika utvecklingsstadier fram till filmkameran och filmprojektorn. Det är en privat samling uppbyggd av *Laura Minici Zotti*. Samlingen visas i en permanent utställning som stöds av kommunen.

Därefter gruppen till Milano för att delta i generalkonferensen. Under söndagen var alla utom Åsa lediga för egna aktiviteter efter incheckning på konferenscentrat *MiCo*.

Måndagen den 4/7 inleddes konferensen på allvar med två intressanta Keynote events. *Orhan Pamuk* framträdde i en video där han berättade om sitt *Museum of Innocence* som han byggt upp i Istanbul efter det att han publicerat romanen "Oskuldens museum" 2008. Han underströk vikten av att bygga upp demokratiska museer som samlar vanliga människors vardagliga historia. Framtidens museer är små grannskapsmuseer som samlar och skildrar individernas berättelser.

Christo gjorde ett bejublat personligt framträdande och berättade om sina och *Jeanne-Claudes* spektakulära verk genom åren och om sitt projekt "Floating piers" i Lake Iseo som tyvärr stängde dagen innan konferensen öppnade. De spektakulära inslagningar av byggnader och anläggningar i olika landskap har alltid varit öppna för gratis beskådande och beträdande för alla. *Jeanne-Claude* och han finansierat alla dessa projekt genom att sälja sina bilder och realiserat dem med hjälp av ett nätverk av vänner över världen. Projekten har aldrig finansierats av myndigheter eller företag.

Av välkomsttalarna var det *Daniele Jala*, ordförande för *ICOM-Italia* som tydligast anknöt till generalkonferensens tema "Museums and Cultural Landscapes" genom att betona varje museum fysiskt eller mentalt finns i relation till ett landskap och samhället omkring. Vi måste öppna oss för de olika grupperna i samhället och för samtiden.

Under måndagseftermiddagen, tisdagen och onsdag förmiddag 4-6/7 fortsatte *COMCOLs* och *ICFAs* gemensamma seminarium på temat "Art collecting and the sense of place" med ett stort antal intressanta och lärorika anföranden. Anföranden som i mina ögon och öron stack ut var:

- *Stefanie Knöll* om den medeltida muralmålningen "dödsdansen" i *Basel* som förstördes på initiativ av stadens styrande 1805 men sedan under 1800-talet genom tidigare publicerade avbildningar och bevarade fragment som tillfogades en museisamling blev en stor turistattraktion och hade betydelse för det lokala identitetsbyggandet.
- Två anföranden om vandalism på minnesmonument och offentlig konst. *Helene Vollgraaf* berättade om den våg av vandalism och förstörelse som dragit fram över Sydafrika de senaste åren efter *Mandelas* död och som drabbat såväl kolonialtidens, apartheidregimens som den demokratiska tidens minnesmärken utan åtskillnad. *Alexandra Bounia* berättade om den sociala rörelsen *Atenistas*, med rötter i *Reclaim the city*, som reagerat såväl på den brist på expertvärde och demokratiskt inflytande över den offentliga konsten som meningslös vandalism och som laddar om betydelsen av gamla verk och utvecklar nya uttryck både i den fysiska verkligheten och på sociala medier i *Athen*. Utställningar utan murar och väggar skapas på internet och medför en ny form av folklig musealiseringprocess.
- Tre olika anföranden på temat insamling, förmedling tillgängliggörande av minnen och berättelser med hjälp av digitala verktyg i *Brasilien*, *Tyskland* och *Costa Rica* av *Claudia Porto*, *Matthias Henkel* respektive *Gloriana Amador Agüero*.
- *Nicole Moolhuijsen* talade om konstmuseers dialog med publiken och publikens delaktighet i tolkning av konstverk och visade jämförde två konkreta exempel: utställningen "Water and food in Venezia - Stories of the lagoon and the city" och

utställningar på The Laing Art Gallery i Newcastle. Insamlingen och förmedlingen av personliga minnen och alternativa tolkningar skapar "sense of place" och ger samlingarna en relevans för samtiden.

Onsdagförmiddagen bjöd på en mycket intressant paneldiskussion på temat "Social role of museums. New migrations, new challenges". *Giuseppi Nicolini*, borgmästare på Lampedusa, gav ett vittnesmål om det outröttliga arbete som invånarna och myndigheterna på ön Lampedusa gör för att ta emot, välkomna och ta hand om den stora ström av båtflyktingar som kommer via Libyen. Paneldeltagarna *David Fleming*, *Marlen Mouliou* och *Robin Hirst* förordade alla att museer måste ta en aktiv ställning för demokrati och mänskliga rättigheter, bekämpa rasism och inte vika undan för skrämmande svåra frågor.

På onsdagseftermiddan deltog jag i ICOM-Slovenias event där de presenterade den 60000 år gamla flöjten av ben och det 5200 år gamla trähjulet med axel. Två sensationella arkeologiska fynd som gjorts under 2000-talet i Slovenien.

På torsdagsförmiddagen besökte COMCOL/ICFA-gruppen *Pinacoteca Brera* där vi togs emot av museichefen James Bradburne. I sin introduktion talade han om hur vi alla är migranter - i tiden. Immigranter i nutiden och emigranter till framtiden. Lite tankeföda innan vi tog oss an de omfattande och imponerande konstutställningarna som spänner från Caravaggio och Bellini till Braque och Picasso. Det fanns en del intressanta och enkla säkerhetslösningar i utställningarna att studera. Museet har också inrättat en helt synlig konservatorsateljé mitt i utställningen för några år sedan. Först av nödtvång, den tavla som skulle konserveras var för stor och ömtålig för att flyttas ut ur utställningen. Ateljén behölls sedan som en pedagogisk redovisning av det arbete som i vanliga fall utförs bakom kulisserna. Några av de klimatiserade utställningslokalerna hade också byggts om till konstarkiv med full publik insyn genom glasväggar. Där visade man också upp några baksidor på tavlor för att peka på värdet av dessa som historiska källor för verkens proveniens.

Hela fredagen ägnades åt exkursioner. Nina, Åsa och undetecknad valde en exkursion till Turin mycket av anledningen att GAM har ett fotoarkiv som Nina ville studera och alla tre var vi intresserade av Museum of Resistance som samlar och ställer ut berättelser. Vi fick också en omfattande guidning i stan som har fantastiska bevarade jugendbyggnader och det första slottet för kungen av Italien. Turin var huvudstad när Italien till slut enades på 1860-talet och fursteätten Savoy blev dess kungahus.

GAM (Galleria Civica d'Arte Moderna) välkomnade oss med devisen "All art has been contemporary" tronande högst upp på fasaden. Fotoarkivet var inte tillgängligt för besök till Ninas stora besvikelse men konstutställningen var intressant eftersom den inte huvudsakligen var uppbyggd efter kronologi eller mästare utan var byggd på olika känslor och begrepp som teman. Det gav mig intellektuella utmaningar när jag skulle tolka verken som var utställda.

Efter omfattande guidade stadsvandringar nådde vi sent på dagen fram till *The Museum of Resistance* (Museo Diffuso della Resistenza, della Deportazione, della Guerra, dei Diritti e della Libertà) som är inrymt med utställningar tillsammans med en rad National Film Archives of the Italian Resistance, The Piedmont Institute for History of the Italian Resistance and Contemporary Society samt the Primo Levi International Study Center i två gamla militära byggnader i centrala Turin. Vi fick en snabbtur genom basutställningen och den senaste utställningen på totalt 45 minuter istället för de ca 1,5-2 timmar som vi trodde

var planerade för besöket.

Basutställningen som öppnades 2008 behandlar tiden i Turin mellan 1938 då de italienska raslagarna drevs igenom av Mussolini och 1948 då den demokratiska republikanska författningen antogs. Trots att jag känner mig väl bevandrad i historia kände jag inte till att även den italienska fascismen byggde på rasism och antisemitism i den utsträckning som den uppenbarligen gjorde, efter vad jag fick veta här. Utställningen, som bara har ett föremål, visar filmade intervjuer med vittnesmål om krig och vardagsliv i Turin under detta årtionde. I varje tema och avsnitt av utställningen redovisas alltid vittnesmål från en kvinna och en man. Föremålet är en stol som användes vid tortyr och arkebuseringar. Ovanför på väggen projiceras en rullande lista på de människor som arkebuserats. Museet samlar berättelser och vittnesmål. Föremålen finns istället på det historiska institutet. Utställningen avslutas med att filmade skådespelare läser upp de stycken ur den republikanska författningen som berör frihet, demokrati och mänskliga rättigheter.

I den andra byggnaden tvärs över gatan låg den senaste utställningen som skildrar utvecklingen under 1900-talet utifrån fyra motsatspar **Kvinnor /Män, Människor/Maskiner, Motstånd/Makt, Vita/Icke-vita**. Museet har tidigare haft en tillfällig utställning med berättelser från sentida invandrare. Man har tyvärr inte resurser för att göra intervjuer om den pågående flyktingvågen. Vi hade gärna haft mer tid till förfogande i detta för oss högintressanta museum och diskuterat med personalen om arbetet med insamlingen av berättelser men vi var tvungna att återvända med gruppen till Milano.

Under lördagen fick Åsa ägna sin tid åt olika råd och församlingars sammanträden medan vi övriga fick vila ut efter en och en halv veckas intensiva seminarier och studiebesök. På kvällen avslutades generalkonferensen i Triennialens lokaler med en högtidlig ceremoni när ICOMs fana överlämnades till Japan och Kyoto som skall vara värdar för nästa generalkonferens 2019.